

Asafo vlaggen en banners

© The Trustees of the British Museum

In Ghana, langs de kust waar de Fante leven, tussen Shama en Senya Beraku, bestaan op militaire leest geschoeide organisaties genaamd Asafo (*sa* betekent oorlog en *fo* volk). De structuur hiervan is duidelijk afgekeken van de Europese kolonistoren, compleet met rangen, vlaggen, trommels, uniformen, etc. Lees meer over westerse elementen in de Afrikaanse kunst in het artikel van Gi Mateusen op pagina 25.

Er bestaan compagnieën in alle 24 traditionele Staten, nu districten van het Fante gebied. Elke compagnie heeft een naam en een nummer. Hun functie was verdediging van de Staat, maar ook waren en zijn ze nu betrokken bij allerlei werken van publiek

belang: wegeaanleg-en onderhoud, politiek, festivals, begrafenisplechtigheden, etc.

Elke Staat kan in zijn hoofdstad een of meerdere compagnieën hebben. Zij onderscheiden zich van elkaar door het gebruik van verschillende vlaggen, die *frankaa* genoemd worden. Elke compagnie heeft zijn eigen primaire en

secundaire kleuren en wanneer een andere compagnie in het verleden dezelfde kleuren en voorstellingen gebruikte dan was dit aanleiding voor een dispuut.

In de linkerbovenhoek van de vlag, nabij de stok, bevindt zich sinds 1957 de Ghanese driekleur met zijn rood, geel en groene strepen en zwarte ster. Tot 1957 bevond zich hier meestal de Engelse Union Jack en een enkele keer een Nederlandse vlag (voor 1872). Het is niet zo dat de aanwezigheid van de Union Jack een garantie is dat de vlag dateert van voor 1957. Om verschillende rede-

uit centraal Zuid-Ghana

nen is ook ver na 1957 nog de Engelse vlag aangebracht op compagnie vlaggen. Bijvoorbeeld bij vervanging van een oude vlag of simpelweg om een nieuwe vlag ouder te doen lijken. Andersom is na 1957 op oude vlaggen soms de Union Jack vervangen door de Ghanese driekleur. Maar dat is wel altijd goed zichtbaar.

Vlaggen en banners

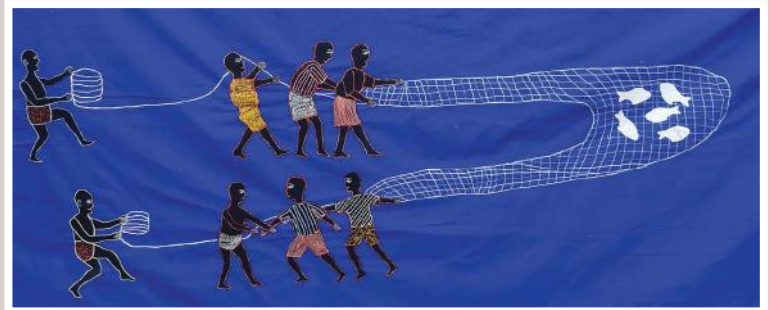
Normale vlaggen (ca. 1,50 m lang) kan men nog redelijk gemakkelijk vinden. De echt oude exemplaren zijn wel schaars. Er is een groot

aanbod van nieuw gemaakte exemplaren. Vlaggen met een lengte vanaf circa 5 meter worden banner genoemd en zijn zeldzaam. Zij kunnen een lengte hebben tot wel 125 meter! Momenteel zijn er ongeveer 50 banners bekend. Banners zijn er niet zo heel veel in musea of particuliere collecties. Niet iedere compagnie had het recht om een banner te hebben. De oudste bekende banner is gemaakt tussen 1945 en 1950. Tot 2017 is zeer weinig over banners gepubliceerd. Ze worden door de feestende mensen op festivals zoals *Atranbir*, *Aksamo* en *Akwambo* megedragen in de stoet of ze hangen aan lange palen langs de kant van de weg die naar het compagniegebouw, de *Posuban*, leidt, waar alle regalia bewaard worden.

Op een banner zijn meerdere voorstellingen aanwezig, terwijl er op een gewone vlag maar één is afgebeeld. Deze voorstellingen vertellen iets aan de toeschouwers, maar ook aan de rivaliserende compagnieën. Bijvoorbeeld: wij zijn sterk, dapper, dit is onze geschiedenis, etc. Niet zelden worden ook rivaliserende compagnieën door bepaalde voorstellingen belachelijk gemaakt.

Op vlaggen en banners komt veelvuldig een man voor die met zijn hand lijkt te wijzen naar iets. Dit is de verteller van gezegden.

De beschrijving van de banner *Every*

Geheel boven: De hele, ruim 21 meter lange banner. Links: Een fort, kasteel of Posuban (voorstelling 1). Boven: Acht vissers met een sleepnet (voorstelling 3). Foto's Leo Meijs

Ik heb deze banner *Every Body* genoemd, omdat deze tekst erop voorkomt. Het is een katoenen 21,25 m lange banner met een hoogte, inclusief franje, van 1,30 m. De ondergrond is donkerblauw. Dit zou een uitbeelding kunnen zijn van Nsusuansa, een rivier. Langs de zoom zijn witte driehoekjes als franje aangebracht. Beide zijden zijn identiek. De diverse gekleurde voorstellingen zijn er met de hand op aangebracht en aanvullend is er nog borduursel. Dit duidt op een vrij vroege vervaardiging. Later wordt uitsluitend de naaimachine

gebruikt. In de linkerbovenhoek is de Ghanese vlag aangebracht (85 x 55 cm).

Toeschrijving van deze banner aan een bepaalde stad, compagnie, atelier of kunstenaar is zeer lastig. Ateliers accepteerden opdrachten van verschillende compagnieën.

Dr. Silvia Forni, aan wie ik foto's toonde, veronderstelde dat deze banner misschien eind jaren '70 van de vorige eeuw gemaakt is in het atelier van Kwamina Amoaku (1895-1985) in Anomabo.

Anomabo is een van de drie grote steden van Ghana en heeft zeven compagnieën. Echter alleen Compagnie nummer 6, genaamd *Kyirem*, heeft recht op een banner. Er is van deze compagnie een banner bekend met daarop een o.a. de voorstelling

van de witte Everybody vlag (zie uitleg bij 15 voorstellingen en enkele betekenissen), alleen de ondergrond van deze banner is bruin. Dat gaf trouwens een conflict met Compagnie 5. Bruin is namelijk hun kleur. Na een uitspraak van de Regional Commission is er na 18 jaar onrechtmatig gebruik een kopie gemaakt met een helderrode ondergrond. Vanwege het feit dat mijn banner een donkerblauwe ondergrond heeft, moet hij toch afkomstig zijn uit een andere plaats. Maar welke?

De reden dat ik dit artikel

Body

Boven: Twee mannen die naast een boom staan (voorstelling 4). Rechtsboven: Witte vlag met de tekst Every Body (voorstelling 10) en een man die naar een pilaar wijst (voorstelling 11). Rechts: Een groot zeeschip met twee mannen aan boord (voorstelling 6).

schrijf is dat ik hoop lezers te bereiken die kunnen helpen met het verklaren van de diverse voorstellingen en die wellicht de banner kunnen toeschrijven aan een stad, compagnie of maker.
leo.meijs@hotmail.com

15 voorstellingen en enkele betekenissen

Op de banner Every Body kunnen 15 voorstellingen worden onderscheiden, waarvan ik er enkelen wat nader zal beschrijven en verklaren:

1. Een fort, kasteel of Posuban.

Aan de kust komen diverse

forten voor die veelal door de Brandenburgers, Engelsen of Nederlanders daar gebouwd zijn. Een afbeelding van een fort duidt op defensieve sterkte, controle over de stad. Er kan hier ook sprake zijn van de afbeelding van een Posudan, het gebouw van de betreffende compagnie.

2. Een haan met een spin.

3. Acht vissers met een sleepnet.

Met deze voorstelling worden rivaliserende compagnieën een beetje belachelijk gemaakt. De betekenis is 'wij vangen onze vijanden net zo gemakkelijk als vissen in een sleepnet.'

4. Twee mannen die naast een boom staan. *Een man heeft iets in zijn hand, de andere is duidelijk een Asafo-leider, want hij draagt een batakari, een oorlogshemd voorzien van amuletten. De betekenis van deze voorstelling is: Als je aan de bladeren*

van een boom wrijft, komt de geur vrij. Met andere woorden: begin niets, dan laat ik je ook met rust.

5. Twee mannen met een bundel

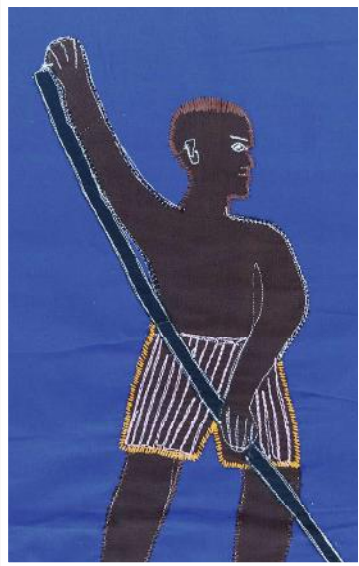
6. Een groot zeeschip met twee mannen aan boord. *Dit schip kan alles aan. Dit duidt op sterkte en moderniteit.*

7. Een man met een steekbeitel op een lange stok.

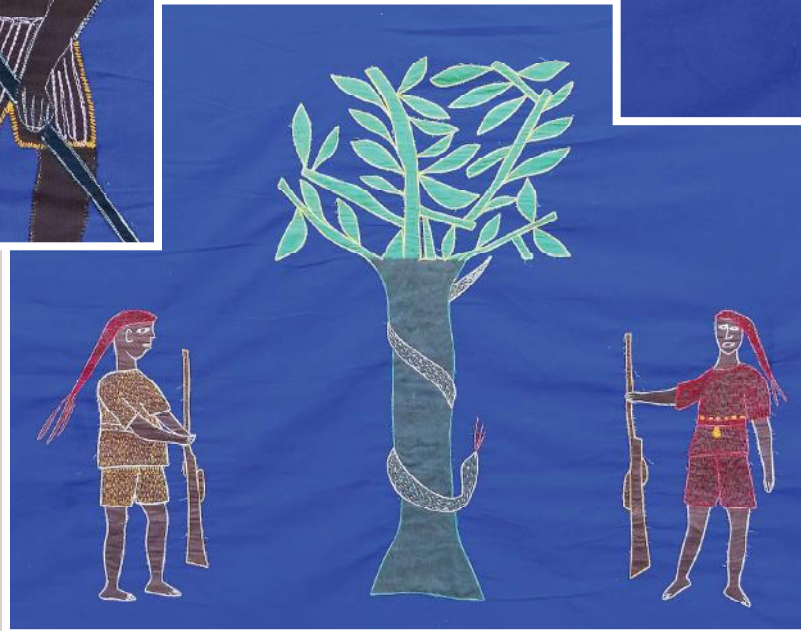
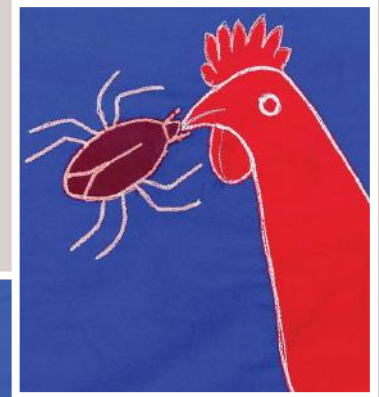
8. Een spin die op een stoel zit.

9. Twee mannen die naast drie bloemen staan.

10. Witte vlag en de tekst Every Body. *Een witte vlag is een teken van vriendschap, maar er bestaat ook een vlag die*

Links en rechts: Detail van de voorstellingen 7 en 2.
Onder: Een slang rond een boom en twee mannen met geweren (voorstelling 12).

Everybody beet. Hij wordt gebesen als iedereen klaar is en het schip afvaart. De betekenis is dus 'wij staan klaar om te vertrekken'. De tekst Every Body duidt op de eenheid binnen de compagnie.

11. Een man die naar een pilaar wijst

12. Een slang rond een boom en twee mannen met geweren.

Mogelijke betekenissen: zonder reden bijt een slang niet of alleen een dappere man gaat onder een boom staan met een slang erin.

13. Vrouw of man en een V-teken

14. Een man die naar een vrouw wijst

15. Zeven zes-puntige sterren.

Literatuur

Adler, P. & Barnard, N. (1992). *Asafo!: African flags of the Fante*. London: Thames and Hudson

Cole, H.M. & Ross, D.H. (1978). *The Arts of Ghana*. Los Angeles: University of California, Museum of Cultural History

Forni, S. & Ross, D.H. (2017). *Art Honor and Ridicule, Fante Asafo Flags from Southern Ghana*. Ontario: Royal Ontario Museum

Güse, E.-G. et al. (1995). *Asafo. Fahnen aus Ghana*. München: Prestel

Heymer, K. (1993). *Tanzende Bilder, Fahnen der Fante Asafo in Ghana*. Bonn: Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

Kubisch, D. (1999). *Wehende Botschaften. Die Asafo Fahnen der Fante*. In: *Sammlungen des Adelhausermuseum Natur- und Völkerkunde*. Freiburg: Adel Hausermuseum Natur- und Völkerkunde

Kyerematen, A.A.Y. (1964). *Panoply of Ghana*. London: Longmans

Ross, D.H. (1979). *Fighting with art: appliquéd flags of the Fante Asafo*. Los Angeles: University of California, Museum of Cultural History